

Parlör 2017 för norsk-svenska kristermer (*version C*)

Den här sammanställningen är utformad inom Interreg-projektet CriseIT - Preparing for Future Crisis Management (criseit.org). Den bakomliggande visionen för projektet är att utveckla ett lättillgängligt, kostnadseffektivt och flexibelt krisövningskoncept som skapar säkerhet i Inre Skandinavien. Projektet syftar till att utveckla digitala verktyg, metoder och utbildningskoncept som gör detta möjligt.

Projektet bedrivs över den norsk-svenska gränsen där Hedmarks fylke och Värmlands län gränsar till varandra. Parlören ska fånga ord som samverkande organisationer har nytta av när de övar krisberedskap och krishantering på ledningsnivå. I efterordet ställs parlören i relation till andra gränsöverskridande ansträngningar.

Ett förslag för att lösa ö/ø-dilemmat vid ordsökning i elektronisk fil genom parallellskrivningar illustreras för ett ord; sök på "øvning" eller "øvelse".

Svenska ord som kan förekomma i övning av **krisberedskap och krishantering**

	Svenska	Norska (bokmål)
A		
	anhörig	pårørende
B		
	bedömning	vurdering
	befintlig	som (fore)finnes, som er for hånden; gjeldende ("befintligt lagutrymme medger inte att...")
	beslutsfattande	beslutstaking
	blöt, våt	våt
	brytpunkt	venteplass for hjelpestyrker
	bråttom	travelt
	bränsle	brensel; også for drivstoff, se 'drivmedel'
	by	landsby, grend
C		
	chaufför	sjåfør
	civil	sivil
	Civilförsvarsförbundet	motsvarer ikke Sivilforsvaret uten er en helt ikke-statlig organisasjon som hjelper MSB m.fl.
D		
	dagis, daghem (officiellt: förskola)	barnehage
	dagordning	saksliste
	damm, fördämning	dam, demning, dike
	damm (smuts)	støv
	drivmedel	drivstoff; svensker bruker også 'bränsle' (brensel) til at betegne drivstoff
E		
	eldsvåda, brand	brann
	elva	elleve (11, uttalas [el:ve])

	ersättning	erstatning
	ekonomi	økonomi
	enskild, enskilt, enskilda	enkelte
F		
	FIP/FIB = Första Insatspersonal/befäl	Første innsatsbil brannvesenet (1-2 mann)
	flytta något, flytta sig	bevege/flytte
	framledes	i framtida
	föreskrift	forskrift (fra mynighetene/etat)
	företag	bedrift, selskap
	företagsformer	selskapsformer
	förordning	forskrift av regjeringen
	förskola (dagis, daghem)	barnehage
	förutsättning	betingelse
G		
	garantera, försäkra	sikre, forsikre, love
	gemensam	felles
	gissa	gjette
	grannland	naboland
	gränd	smug, trang gate
H		
	hur?	hvordan?
I		
	inrymning	å få folk til å bli innendørs.; svenska MSB forklarer «Inrymning sker ofta med uppmaning om stängda fönster, dörrar och ventilation.»
K		
	karta	kart
	komma ihåg	huske
	kommunalråd	ordfører
	krisledningsnämnd (definieras i SFS 2006:544, 2 kap, 2-6§§)	krise(ledelse)nemnd; svensk lov: «I kommuner och landsting ska det finnas en nämnd för att fullgöra oppgifter under ekstraordinära hændelser i fredstid (krisledningsnämnd).»
	körkort	førerkort
L		
	lag	lov
	landsting	fylkeskommune, fylkestinget
	lasarett, sjukhus	sykehus
	lita på	stole på
	lägesbild/-uppfattning	situasjonsbilde/-bevissthet
	läkare	lege
	lämna, leverera	forlate, levere
	lämna kvar x	la x bli igjen
	län	fylke
	länsstyrelse	fylkesmann

M	MAX resursregister	svenske Civilforsvarsforbundets databas over personer for FRG = Frivilliga ResursGrupper. Dette tilsvareer imidlertid ikke norske FORF
	meddelande	melding
	mjuk	myk, bløt
	MSB = Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	motsvarar DSB i Norge, d.v.s. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap
	måla	maling
	mäta	måle
	mått (måttband)	måle (målebånd, måleband)
N	nackdel	ulempe
	nämnd (verb; substantiv)	nevnt (v); råd, styre (s)
	när	når
O	obehörig	uvedkommende
	olycksplats	ulykkesstedet
	olämplig, olämpligt	upassende
	orsak	årsak, grunn
	ort	sted
P	personnummer	svensk fødselsnummer / d-nummer: 10 siffer (eller 12 med århundeprefiks) (ÅÅ)ååmmdd + 3 sifre (eller 2+'T') + 1 kontrollsiffer)
	plats	plass
	polis	politi
	prestera	yte
R	Rakel (RAdioKom. för Effektiv Ledning)	svenske Nødnett
	rekommendation	anbefaling
	RSA = risk- och sårbarhetsanalys	ROS = risiko- og sårbarhetsanalyse
	räddningsledare	i Sverige brannvesendets insatsledare, i Norge politiets fagleder (= polisinsatschef)
	räddningstjänst	"de räddningsinsatser som staten eller kommunen skall svare for vid olyckor eller overhängende fara for olyckor for att hindra och begrensa skador på mennesker, egendom eller miljø" (SFS 2003:778) men brukes også i navn på enkelte organisasjoner, eksempelvis Ræddningstjænsten Karlstadsregionen
S	sakna	mangle
	samarbeta	samspill
	sekretess; sekretessbelagda oppgifter	personvern og annan hemmelighold; hemmelige oppgifter; graderte opplysninger
	SFS = Svensk Författningssamling	løpande publikasjonsserie omfattande alle nye lagar og fœrordninger; anges med (ÅÅÅÅ:nr)

	skillnad	forskjell
	sommarstuga	hytte
	SOS-central	alarmsentral for brann, helse og politi
	stad	by
	stänga	lukke
	sätt, på vilket sätt?	måte, på hvilken måte?
T		
	tillfällig	midlertidig
	tillförordnad	konstituert
	tillsvidare	midlertidig
	TIB = tjänsteman i beredskap	offiser/tjenestemann på beredskap (visse etater)
	tyst	taust, stille
U		
	ungefär	omtrent
	uppsamlingsplats	oppsamleplass, mottakssenter (eks. EPS)
	utbildning	utdanning
	utrymma, utrymning (synonymt med evakuera och evakuering)	evakuere, evakuering (svenska MSB bruker vanligvis termen 'utrymning')
	ovidkommande	utenforliggende
V		
	var?	hvor?
	vecka, veckor	uke, uker
	villkorlig	betinget
	WIS	svenska CIM
	VMA = Viktigt Meddelande till Allmänheten	tekstmelding «Viktig melding» til publikum/allmennhet
	vård, vårda	pleie, pleie
	Vägverket (överfört 2009 till Trafikverket och Transportstyrelsen)	Vegdirektoratet (innenfor Statens Vegvesen)
Y		
	yta	overflate; areal
Å		
	återställa	gjenopprette
	åtgång	forbruk
	åtgärd	tiltak
Ä		
	älv, älven	elv, elva
	älvgrupper	«elvegrupper», svensk nettverk for samarbeid langs elver og vassdrag
Ö		
	öppettider	åpningstider
	överenskommelse, avtal	avtale
	översvämning	flom
	övning	øvelse

Norska ord som kan förekomma i övning av **krisberedskap och krishantering**

	<i>Norsk (bokmål)</i>	<i>Svensk</i>
A	adgang	tillträde
	aktpågivenhet = årvåkenhet	vakenhet, vaksamhet
	anbefaling	rekommendation
	anledning	tillfälle, möjlighet (alltså ej 'orsak')
	avtale	avtal, överenskommelse
B	barnehage	förskola (dagis, daghem)
	bedrift	företag
	beredskapsplan (definieras i §4 i norsk "Forskrift om kommunal beredskapsplikt", FOR-2011-08-22-894)	jfr svensk lag SFS 2006:544, 2 kap, §1: "plan för hur [kommuner och landsting] skall hantera extraordinära händelser"
	betinget	villkorlig
	bevege/flytte	flytta något/sig
	bløt	mjuk
	brakt (til)	flyttad (till), tagen (till) bragd/bringad (till)
	brann; brannvesenet	brand, eldsvåda; brandkår/räddningstj.
	brenner	brinner
	by	stad
	C	CIM; KSE-CIM fra Krisestøtteenheten
D	D-nummer	norskt personnummer för tillfällig arbetskraft
	drivstoff	drivmedel (bensin, diesel, m.m.)
	DSB = Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap	motsvarar MSB i Sverige, d.v.s. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
E	eks.	ex. = exempel
	elleve (utt. [el:ve])	elva (talet 11)
	elv	älv
	EPS = evakuert- og pårørendesenter	uppsamlingsplats för evakuerade samt för anhöriga
	EQS = Extended Quality System	Kvalitetssystem som används i Norge
	erfaring	erfarenhet
	erstatning	ersättning
	etat	förvaltningsorgan (statligt eller kommunalt)
	evakuering	evakuering, utrymning (MSB använder oftast den senare termen)
evne	förmåga, förmå	
F	fagleder (nu innsatsleder)	teknisk chef (polisinsatschef, medicinskt ansvarig, skadeplatschef)
	f.eks. = for eksempel	t.ex. = till exempel, exempelvis

	Felles	gemensam
	FIG = Fredsinnsatsgruppe I Sivilforsvaret	Förstärkningsresurs med tjänstepliktiga
	flom	översvämning
	flydd/flyttet (1 hardt skadd er flydd til H.)	flyttad (1 svårt skadad är flyttad till H.)
	formål	syfte, ändamål
	FORF = Frivillige Organisasjoners Redningsfaglige Forum	paraplyorganisation för frivilligorganisationer i norsk räddningstjänst. I Sverige har MSB samordningsansvar medan länsstyrelserna kontakter relevanta organisationer vid höjd beredskap (jfr MAX)
	forhold, forholdet	förhållande, förhållandet
	forskjell ['få:-], forskjellen	skillnad, skillnaden
	forlate, levere	lämna
	forurenset (drikkevann)	förorenat (dricksvatten)
	framdeles	fortfarande
	fylke	län
	fylkeskommune, fylkesting	landsting eller "region"
	fylkesmann	länsstyrelse
	fødselsnummer	personnummer (11 siffror: ddmmåå+3 'individnummer'+2 'kontrollsiffrer')
	førerkort	körkort
	føring	ledning (men också transport, last)
G		
	gjenopprette	återställa
	gjenstand	föremål, objekt
	gradert informasjon (graderte dokumenter)	säkerhetsklassade data. 4 grader: begrenset, konfidentielt, hemmelig, strengt hemmelig
	grend, landsby	by (ej stad)
H		
	hindring	hinder, hindrande; fördämning
	huske	komma ihåg
	hvor?	var? (ibland 'hur?': "Hvor gammel er han?")
	hvordan? på hvilken måte?	hur? hurdan? på vilket sätt?
	hvorvidt	huruvida, om, i vilken mån, i vad mån
	hytte	(sommar)stuga
	HØP = handlings- og økonomiplaner	kommunala 4-årsplaner som omförhandlas varje år
I		
	ID-nummer	se 'fødselsnummer'
	ifm = i forbindelse med	www.korrekturavdelingen.no/Forkortelser
	Innsatsleder Brann / Helse (lege)	taktiskt (jfr Medisinsk Leder Helse)
	islett	inslag ("med inslag av")
	ivareta	tillvarata
K		
	kommunal beredskapsplikt ("Lov om..." LOV-2010-06-25-45)	(jfr 'beredskapsplan' ovan)

L	kommunoverlegen	kommunöverläkaren
	konstituert	tillförordnad
	landsby	by (ej stad)
	lege	läkare
	levering; for/på levering	leverans; för senare leverans
	lov	lag
M	lukke	stänga
	mangle	sakna, fattas
	Medisinsk Leder Helse	rådgivare inom hälsofacket (jfr Innsatsleder Helse som är läkare)
	melding	meddelande
	midlertidig	tillfällig, tillsvidare
	morsom	rolig
	mottakssenter	uppsamlingsplats, i Norge oftast <i>EPS</i>
	måle	mäta
	måleenhet	måttenhet
	måte	sätt (exv. 'på vilket sätt?')
N	naboland	grannland
	Nødnett	norska motsvarigheten till Rakel
	når	när
O	omtrent	ungefär
	Operativ Leder Helse; nu Innsatsleder Helse	se Innsatsleder Helse
	oppgave	oppgift, uppdrag
	ordfører	kommunalråd, «borgmästare»
	overflate, areal	yta, areal
	P	pleie
plass		plats
politi		polis
prosess		process
pårørendesenter		se <i>EPS</i>
R		Redningstjenesten, Den Norske Redningstjenesten
	redningsvesenet: ikke et navn som brukes alene, det er en del av et av navnene på et brannvesen	ett allmänt ord men ingår i en del brandkårers namn: Brann- og redningsvesen
	ROS = risiko- og sårbarhetsanalyse	RSA = risk- och sårbarhetsanalys

S	rådmann	kommunal tjänsteman, högsta admin. chef	
	sakliste	dagordning	
	samspill	samarbete	
	sannsynlighet	sannolikhet	
	selskap	företag	
	sikre	garantera, försäkra	
	situasjonsbevissthet	lägesuppfattning	
	sivil	civil	
	Sivilforsvaret	en avdelning inom DSB som utgör en förstärkningsresurs vid större olyckor	
	sjef (øverste sjef)	chef (högsta chef)	
	sjåfør	chaufför	
	skadde	skadade	
	smug, trang gate	gränd, trång gata	
	sted	ort, plats, ställe	
	stille	tyst, lugnt	
	strømbrudd, strømutfall,	strömavbrott	
	stole på	lita på	
	støv	damm	
	svikt (i strømforsyningen)	svikt/avbrott (i strömförsörjningen)	
	sykehus	sjukhus, lasarett	
T	taus	tyst	
	tekstmelding	textmeddelande, ofta SMS-meddelande	
	tilbyr	ber om	
	tilsvarer	motsvarar	
	tiltakskort	rollspecifik beskrivning av uppdrag	
	travelt	bråttom	
	trekke; trekke med seg	dra; ta med sig	
	trening	träning	
	trinn	omgång	
	true	hota	
	tru	tro (lita på)	
	trussel	hot	
	U	utdanning	utbildning
		uke, uker	vecka, veckor
ulempe		nackdel	
UMS = Unified Messaging System (varslingstjenster)		SMS-varsling, kan användas för inkallelse av krisledning men också till allmänheten	
unnta, unntatt		undantar, undantaget	
utfoldelse		utvecklande	
utføre		utföra, verkställa, utforma	
uvedkommende		obehörig	

V		
	valg	val
	Varsling 24 (befolkningsvarsling)	system för meddelande till allmänheten
	varslingslister	larmlistor
	vedta, vedtak	besluta, beslut
	Vegdirektoratet (innenfor Statens Vegvesen)	"Vägverket" (Trafikverket; Transportstyrelsen)
	vurdering	bedömning
Y		
	yte	prestera, tillhandahålla
Æ	('æ' används inte så ofta i norsk skrift)	
Ø		
	økonomi	ekonomi
	økt aktsomhet	höjd vaksamhet/beredskap
	øvelse	övning
Å		
	åpningstider	öppetider
	årvåkenhet = aktpågivenhet	vakenhet, vaksamhet

Som nämndes på försättsbladet sammanställs denna ordlista inom projektet CriselT som syftar till att utveckla digitala verktyg, metoder och utbildningskoncept som gör detta möjligt. Detta är ett samarbete mellan aktörer i Hedmark Fylke och Värmlands län och delfinansieras inom EUs Interreg-program (delområde Inre Skandinavien) under namnet 'Preparing for Future Crisis Management'. (Ett parallellt projekt, 'Gränsöverskridande samarbete för säkerhet, 2', drivs mellan Mittuniversitetet och Høyskolen Nord-Trøndelag.)

Det finns förstås många gränsöverskridande aktiviteter längs den norsk-svenska gränsen. Som speciell inspiratör för föreliggande ordlista är den Svensk-Norsk parlör som utges av Gränskommittén Hedmark Dalarna. "Den här svensk-norska parlören reder ut de vanligaste missförstånden mellan världens mest närbesläktade språk."¹ Att brukare av två så närbesläktade språk ska behöva särskild hjälp för att grannar – eller grannkommuner – ska förstå varandra kommenteras också i ISI-projektet, Inter-System Interoperability, ett samarbetsprojekt mellan MSB (Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap) och nuvarande DSB (Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap) samt Airbus och Motorola: " – Vi tror att vi i Norge och Sverige är så lika när det gäller allting, konstaterar Gunilla Ågren, svensk projektledare för övningen från Länsstyrelsen Jämtland. Men när vi börjar jämföra finns det stora väsentliga skillnader. Dessa måste vi få koll på och bestämma hur vi ska hantera innan det är dags att mötas och jobba i verkligheten."² I ISI-projektet fick norska och svenska blåljusarbetare utbildning och övning i gränslös samverkan. Det framhålls att det finns en mängd saker att lära "om varandras organisationer, arbetssätt, resurser och lagar som styr. Juridik och samverkansavtal mellan Norge och Sverige är också ett viktigt avsnitt."

Det finns alltså problem och det finns som ovan nämnts ansträngningar för att överbrygga dessa. Föreliggande parlör skiljer sig från Gränskommitténs genom att vara mer fokuserad på vokabulär för krisberedskap och krisövning, och den skiljer sig från ISI-materialet genom att inte vara fokuserad på experterna inom räddningsverksamhet utan vänder sig till en bredare krets av personer som kan behöva samverka över gränsen vid krisledning eller åtminstone i krisledningsövningar.

Vokabulär har insamlats under behovsinventeringen med behovsägarna inom CriselT-projektet och från projektpartners arbetsmaterial, till exempel definitioner och begrepp för MeTracker som utvecklas av Crisis Training AS (nu EON Reality). Därtill kommer ord från Gränsräddningsrådets Checklistor³, samt från externa källor som olika system för krisledning, kommunikation, och krisövning, och skrifter från MSB och DSB (som MSBs "Ordlista Övningsvägledning" och "Övningsvägledning. Grundbok – Introduktion till och grunder i övningsplanering" (2014)⁴, och DSBs "Grunnbok: Introduksjon og prinsipper" och "Metodehefter" (2016)⁵, "Grense-ROS", MSB och DSB övningskalendrar).

Både DSB och MSB utvecklar för närvarande fler skrifter (se exempelvis MSBs webbsidor⁶) och allt finns ännu inte på båda språken. Parlören är inte tänkt att utgöra en fullständig begreppsförteckning utan endast överbrygga språkproblem vid gränsöverskridande övningar (framför allt "distribuerade" övningar, d.v.s. icke samlokaliserade) varför den nu föreliggande versionen inte inkluderar terminologi som ännu är under utarbetande (ibland finns en hänvisning "Se MSBs ordlista" i den norska kolumnen).

Exakt var gränsen ska gå mellan vardagliga ord och krisledningsord är förstås inte självklart. Analyser av ordfrekvenser i texter från en övning har gjorts inom ett annat projekt, 'Gränsöverskridande samarbete för säkerhet, 2'⁷. och kan komma att användas inom CriseIT (eller dess efterföljare).

Tillsvidare har en mängd mer speciella termer inte inkluderats. Exempel från medicinskt och norskt håll skulle kunna vara AMIS – Akuttmedisinsk informasjonssystem, AMK – Akuttmedisinsk kommunikasjonsentral, HF – Helseforetak, Kommunal legevakt, Kripas, ANS – Luftambulansetjenesten, NLA – Norsk Luftambulanse, Paramedic, Primærhelsetjenesten, och RHF – Regionala helseforetak. Krisledning kan förstås behöva kontakta sådana, men då är det snarare en del av de samverkande parterna som har detta som sin speciella kompetens. För de speciella kompetenserna kan övningar byggas upp för att överbrygga bergeppsbarriärer mellan länderna. Då ingår förtrogenhet med termer och deras begreppsinnehåll som en del av övningens mål.

Noteras bör också att de olika benämningarna på roller internt inom länderna (t.ex. på svenskt håll säkerhetssamordnare, beredskapssamordnare, med flera beteckningar på samma funktion) är en barriär för samverkan och planering av samverkansövningar. Denna barriär känns av både inom ett land och när samverkan och samverkansövningar ska planeras mellan aktörer i de båda länderna. Det kan därför vara av vikt att utöka parlören med en inom-norsk och en inom-svensk begreppslista.

Om användning av parlören

Förkortningar: Ibland kan det vara en uttydning av en förkortning man söker snarare än en motsvarighet i det andra språket för begreppsinnehållet. Därför listar denna parlör både förkortning och fullständig benämning på samma rad och i samma kolumn, medan samma rad i översättningskolumnen anger en förklaring eller motsvarighet inom det andra språket/landet.

För att söka på det andra språkets ord måste en användare ha tillgång till tangenter för ö/ø och ä/æ vilket försvårar användning av en enkel fil snarare än ett system, men man kan lösa ö/ø-dilemmat genom parallellskrivningar för att underlätta ordsökning i en elektronisk fil (detta illustreras i ordlistorna; i pdf-versionen av parlören kan man söka på "øvning" respektive "övelse").

¹ Vi citerar den version som fanns publicerad på www.hedmarkdalarna.com våren 2016. Den går att läsa från två håll varför titeln är både "Svensk Norsk PARLÖR" och "Norsk Svensk PARLØR".

² Artikel "ISI: Kunskap och goda relationer är grunden för gränslös samverkan" (2016-05-31)

<https://www.msb.se/sv/Om-MSB/Nyheter-och-press/Nyheter/Nyheter---Rakel/ISI-utbildning-Kunskap-och-goda-relationer-ar-grunden-for-granslos-samverkan/>

³ <http://www.gransraddningdvh.se/Sv/Pages/checklistor.aspx>

Mer om gränsrådningsråd, gränskommunala avtal med mera: <http://www.nordred.org/sv/gransraddningsrad/>

⁴ <https://www.msb.se/sv/Utbildning--ovning/Ovningsverksamheten/Verktyg--Stod/Ovningsvagledning/>

Ersätter "Öva krishantering: handbok..." (2009 & 2013) <https://www.msb.se/RibData/Filer/pdf/25608.pdf>

⁵ <https://www.dsb.no/lover/risiko-sarbarhet-og-beredskap/artikler/ovningsveileder/>

⁶ <https://www.msb.se/sv/Utbildning--ovning/Ovningsverksamheten/Verktyg--Stod/Ovningsvagledning/>

⁷ http://netgss.org/GSS_text/2013/5_char/TM_SEvsNO.php

Förbättringsförslag skickas till john_soren.pettersson@kau.se